

УДК 371.013.46 (045)

МЕЛЕШКО Інна Вікторівна,
викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2 ФЛ
КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, Україна
e-mail: inameleshko@ukr.net

ОСНОВНІ СКЛАДНИКИ РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ФІНЛЯНДІЇ

***Анотація.** Розкрито фінський досвід неформальної освіти дорослих, яка є важливим складником неперервної освіти і має великі потенційні можливості щодо розвитку суспільства, держави й особистості. Зроблено аналіз функціонування освітніх інституцій неформальної освіти дорослих Фінляндії. Розглянуто основні складники розвитку неформальної освіти дорослих і особливості їх взаємодії. Визначено, що основною перевагою фінської концепції неформальної освіти дорослих є усвідомлення соціальної рівності, прав і можливостей навчання дорослих учнів.*

***Ключові слова:** основні складники; неформальна освіта дорослих; освітні заклади; валідація; неперервна освіта; підготовка викладачів; Фінляндія.*

Постановка проблеми. Результати міжнародних і європейських досліджень доводять, що система освіти дорослих Фінляндії є однією з найбільш ефективних у світі. Фінляндія має багатий досвід впровадження освіти дорослих, потужну і різноманітну освітню систему, у якій термін «неформальна освіта» включає в себе можливості надання освіти дорослим у навчальних установах поза межами формальної освіти. Характерними рисами фінської неформальної освіти дорослих є різноманіття навчальних програм, добровільна участь у них, а також використання в навчанні особистісно орієнтованих методів [1]. Приклад Фінляндії доводить, що неформальна освіта дорослих здатна змінити життя кожної особистості та є рушійною силою для тих, хто свого часу не зумів закінчити навчання, надає нові можливості працевлаштування, активізує творчі й культурні поривання дорослих. Фінляндію по праву називають країною освіти дорослих. Нині дуже важко знайти фіна, який не бере участь у різноманітних освітніх програмах неформальної освіти, організаціях і об'єднаннях, цікавиться політичними процесами. Основною метою неформальної освіти дорослих як інструмента вирівнювання для суспільства є надання рівних можливостей і знищення освітньої несправедливості [2].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства згідно зі статистичними даними, доросле населення України не є активними учасниками існуючих програм освіти дорослих. Нині в Україні тільки розробляються підходи до побудови ефективної системи масової неформальної освіти дорослих, про що свідчить зміст державних програм у галузі освіти. Система української неформальної освіти дорослих отримує позитивний досвід від аналізу і вивчення фінського досвіду освіти дорослих у гострих потребах сучасного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вивчення неформальної освіти дорослих як невід'ємного складника неперервної освіти в українській педагогічній науці й практиці останнім часом є дуже актуальною, виступає об'єктом дослідження у працях багатьох вітчизняних науковців. Теоретичні й практичні аспекти освіти дорослих у цілому досліджують науковці Т. П. Голуб, І. А. Зязюн, Г. О. Корсун, І. М. Литовченко, О. І. Огієнко, О. М. Пехота, В. І. Пуцова, А. М. Старева, О. Ю. Чугай та інші. Особливості застосування різноманітних методів і форм навчання, упровадження передових технологій навчання в освіті дорослих у своїх працях досліджували В. В. Олійник, Н. Г. Протасова, Л. Є. Сігаєва, С. О. Сисоєва,

Л. П. Сущенко та інші. Проте, праці, де висвітлено досвід неформальної освіти дорослих Фінляндії, не є численними, тому питання вимагає додаткового вивчення.

Мета статті – розглянути основні складники системи неформальної освіти дорослих Фінляндії, визначити основні принципи їх функціонування й взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Неформальна освіта дорослих Фінляндії зародилася й розвивалася, спираючись на теоретико-методологічні засади філософської концепції датського просвітника Н.Ф.С. Грундтвіга (1783-1872), його ідей про пізнання світу на основі взаємоповаги і взаєморозуміння, де свобода є важливою умовою взаємодії всередині кожного суспільства [3]. Сучасна неформальна освіта Фінляндії розвивається при підтримці держави і суспільства – є добре організованою, різноаспектною і комплексною системою, яка широко представлена різними освітніми інституціями. Серед основних складників неформальної освіти дорослих варто виділити такі: надання освітніх послуг дорослим різноманітними освітніми закладами, процес валідації, підготовка викладачів. У Фінляндії державний бюджет неформального сектора становить майже 24 % від тієї суми, яка виділяється на навчання дорослих у країні. Слід зазначити, що фінська неформальна освіта дорослих включає в себе різні форми навчання і спрямована на точну, однак вільно обрану мету, що враховує соціальний контекст [4].

Основна діяльність неформального освітнього процесу не націлена на шкільне або професійне навчання, але охоплює практично всі дії, які не спрямовані на отримання документа державного зразка, що підтверджує відповідну освіту – диплом, свідоцтво, сертифікат – та відбувається в рамках традиційних освітніх закладів, що є заплановано стандартним освітнім контекстом [4]. Як відзначають експерти, Фінляндія є однією з небагатьох країн за результатами дослідження, що було проведено в 2007 році Європейським центром розвитку професійної освіти відповідно до документу про спільні європейські принципи визнання неформальної освіти, який був прийнятий у 2004 році запровадила практику визнання результатів неформальної освіти, що підтримується державою. Валідація (підтвердження й визнання результатів неформальної освіти) як один із складників перспективного розвитку неформальної освіти дорослих – це можливість продемонструвати і підтвердити знання, професійні навички і вміння незалежно від того, як вони були отримані: у процесі трудової діяльності, навчання поза межами традиційної освіти чи будь-якої іншої діяльності та забезпечує гнучкий шлях удосконалення й збереження професійних навичок і вмінь [5]. Для кожного, хто здає демонстраційний екзамен, складається індивідуальний план занять. Претендент повинен показати свої навички і вміння, виконуючи роботу (завдання) та/або тести, які потім оцінюються експертами (екзаменаторами) і представниками роботодавців спільно з самим претендентом [4; 5].

Існує постійно активна система принципів і методів визнання результатів неформальної освіти, яка надає можливість подальшого поліпшення й уніфікації існуючої практики підтвердження підвищення кваліфікації. Процес валідації став повсякденною реальністю для фінських дорослих. Неформальна освіта дорослих користується значною політичною підтримкою держави. Наявність доступної та зрозумілої системи оцінювання й підтвердження знань і кваліфікацій, незалежно від місця і способу їх придбання, розглядається як найважливіший інструмент втілення цієї концепції в життя неперервної освіти. Державні установи, приватні, громадські організації розробили і застосовують методи і процедури оцінювання й визнання навчальних досягнень поза системою формальної освіти [1; 5; 6].

Необхідно виділити той факт, що Фінляндія має розвинену мережу освітніх закладів неформальної освіти, які є важливими структурними елементами успіху

неформальної освіти дорослих. Вони створюються в різні історичні періоди розвитку фінського держави, тому здатні задовольнити різні запити суспільства. До мозаїки цих освітніх інституцій входять: вищі народні школи, навчальні центри освітніх асоціацій, літні університети, інститути фізичної підготовки, місцеві центри освіти дорослих, гуртки, підготовчі курси [7; 8]. Від самого початку навчальні заклади неформальної освіти відрізнялися від традиційних своєю різноманітністю програм, адаптивністю й практичною спрямованістю і нині зберігають потенційні можливості щодо надання послуг у системі неформальної освіти, задовольняють різні освітні потреби дорослого населення. Центри неформальної освіти дорослих є єдиними закладами, що надають послуги неперервної освіти, ураховують освітні інтереси дорослих учнів у різноманітних ситуаціях; культивують узаємодію та співпрацю з іншими інституціями в системі освіти дорослих, підтримують місцеву громаду як місце для життя і бізнесу [1; 5; 7].

З історичного погляду народні школи найчастіше асоціюються з системою освіти в цілому. Саме тому питання про те, чи були народні школи зайві як нова форма освітніх реформ, але як (неформальна) додаткова система все ще дуже часто обговорюється. У той час, коли інші заклади освіти вичерпали деякі зі своїх функцій, саме народні школи знайшли себе в новій гостроті потреб сучасного суспільства, зарекомендували себе як гнучкі, адаптивні освітні заклади (інституції). Узаємодія між викладачами і дорослими учнями та особливий метод навчання є тим, що відрізняє заклади неформальної освіти дорослих від традиційних закладів [7]. Освітні установи для дорослих є гнучкими у своїй діяльності та здатні протистояти соціальним викликам сьогодення:

- допомагають дорослим учням підлаштовуватися під зміни, які відбуваються в суспільстві;
- працюють із різними соціальними групами, віковими групами і групами з особливими потребами;
- упроваджують регіональні й національні освітні кампанії завдяки суспільному інтересу;
- навчають базовим навичкам, підтримують існуючий потенціал кожної особистості;
- протистоять зростаючому соціальному розмежуванню;
- працюють більш ефективно з економічного погляду в порівнянні з іншими схожими традиційними інституціями;
- створюють можливості кожного для доступу до освіти, працевлаштування, культури і публічного життя [6; 8; 9].

Не можна заперечити той факт, що підготовка високоякісних викладачів є не менш важливим складником системи неформальної освіти дорослих і відіграє ключову роль у підвищенні якості освіти дорослих [10]. Тому значна увага приділяється освіті викладачів ще до початку їхньої трудової діяльності. Після завершення навчання вони постійно підвищують свій рівень кваліфікації. Викладачі беруть участь у навчанні, яке для них організують роботодавці на робочому місці, що є частиною їхньої трудової угоди. Держава також надає програми навчання на робочому місці важливих із погляду проведення політики і реформ у сфері неформальної освіти. Провайдери неформальної освіти дорослих можуть подавати заяви на отримання фінансування для підвищення професійної компетенції викладачів [7; 10].

Відповідно до державних освітніх стандартів, кожен провайдер навчання складає власний план. Заклади освіти визначають і надають освітні послуги відповідно своїм адміністративно організаційним принципам і власним баченням майбутнього, якщо це не суперечить основним передбаченим законом функціям. Фінські викладачі можуть вибирати свої власні методи викладання й навчальні матеріали. Вони є

експертами у своїй роботі, яка перевіряється успіхами і результатами набутих знань, умінь і навичок у реальному житті суспільством і роботодавцями. Фінське освітнє товариство засноване на довірі й співпраці. Викладач є основним партнером держави в підготовці й наданні якісних освітніх послуг у системі неформальної освіти тому, що ця плідна співпраця має спільну мету: усі хочуть бути впевнені, що якість освіти є високою, відповідає рівню й стандартам сучасного суспільства. Провайдери й організатори неформальної освіти самі відповідають за проведення ефективного якісного навчання [1; 2; 10; 11].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки: основні складники фінської неформальної освіти дорослих є важливими чинниками авангардного мислення, трансформації, демократизації й модернізації сучасного суспільства, будівництва фінської національної культури і самобутності; якісна підготовка викладачів у сфері освіти дорослих є одним із найважливіших чинників успішного існування неформальної освіти дорослих; основоположним в освоєнні знань дорослими шляхом неформальної освіти є свобода вибору того, що відповідає освітнім потребам дорослих або того, що розглядається як нагальна потреба; дорослий учень сам вирішує, які знання і навички необхідні йому для участі у професійній, соціальній, політичній і культурній сферах життя.

Фінляндія одна з перших країн Європи впровадила і активно застосовує практику визнання результатів неформальної освіти дорослих. Неформальна освіта дорослих у фінському контексті має такі характерні риси, як демократичність, народність, гармонійність, універсальність просвітительської ідеології, пріоритетність гуманістичних ідеалів, що спрямовані на гармонізацію суспільних відносин і становлять основу громадянського суспільства.

Проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. Особливо перспективним може бути вивчення й аналіз функціонування освітніх інституцій ліберальної освіти дорослих у Фінляндії.

Список використаних джерел

1. Finnish Adult Education Association. Retrieved from <http://www.sivistystyo.fi/en.php>
2. Ahonen, S., & Rantala, J. (2001). *Nordic Lights: Education for Nation and Civic Society in the Nordic Countries, 1850-2000*. Helsinki: Finnish Literature Society
3. Jensen, N. L. (1984). *A Grundtvig Anthology. Selections from the writing of N.F.S. Grundtvig (1783-1872)*. Copenhagen: James Clarke&
4. Гаврилова И. В. Формальная, неформальная и информальная модели образования / И. В. Гаврилова, Л. А. Запруднова // Молодой ученый. – 2016. – № 10. – С. 1197–1200.
5. Liberal adult education certificate as a tool for validation. Retrieved from https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/nvl_report_tool_for_validation_08_0916_3_0.pdf.
6. Огієнко О. І. Дослідження структури та функцій освіти дорослих / О. І. Огієнко // Педагогічні науки. Збірник наукових праць (частина перша). – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. – С. 103–111.
7. Лившиц В. Финская система образования Education in Finland / Влад Лившиц. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.proza.ru/2012/01/03/1230>
8. Szekely, Radu. L'Educazione degli adulti in Finlandia. Retrieved from <http://rivista.edaforum.it/numero8/pdf/15%20EDA%20in%20altri%20paesi%20L'educazione%20degli%20adulti%20in%20Finlandia.pdf>.
9. Старева А. М. Теоретичні та практичні основи освіти дорослих / А. М. Старева // Наукові праці : Науково-методичний журнал. Педагогічні науки. – Миколаїв : Видавництво МДГУ ім. П. Могили, 2006. – Т. 50, вип. 37. – С. 105–109.
10. Sahlberg, P., & Oldroyd, D. (2010). Pedagogy for economic competitiveness and development. *European Journal of Education*, 45 (2), 280–299
11. Основные характеристики и тенденции развития образования. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.intelros.ru/.../14396-osnovnye-harakteristiki-i-tendencii-razvitiya-obrazovaniya-vzroslyh-v-usloviyah-globalizacii.html

References

1. *Finnish Adult Education Association*. Retrieved from <http://www.sivistystyo.fi/en.php> (in Engl.)
2. Ahonen, S., & Rantala, J. (2001). *Nordic Lights: Education for Nation and Civic Society in the Nordic Countries, 1850-2000*. Helsinki: Finnish Literature Society (in Engl.)
3. Jensen, N. (1984). *A Grundtvig Anthology. Selections from the writing of N.F.S. Grundtvig (1783-1872)*. Copenhagen: James Clarke& (in Engl.)
4. Havrilova, I., & Zaprudnova, L. (2016). Formal, non-formal and informal model of education. *Molodoy uchenyi (A young scientist)*, 10, 1197-1200 (in Russ.)
5. *Liberal adult education certificate as a tool for validation*. Retrieved from https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/nvl_report_tool_for_validation_080916_3_0.pdf
6. Ohyienko, O. (2002). Study of the structure and functions of adult education. *Pedagogichny nauky (Pedagogical sciences)*, 2, 103–111 (in Ukr.)
7. Lyvshytz, V. *Finnish educational system. Education in Finland*. Retrieved from <https://www.proza.ru/2012/01/03/1230> (in Russ.)
8. Szekely, R. *Adult Education in Finland*. Retrieved from <http://rivista.edaforum.it/numero8/pdf/15%20EDA%20in%20altri%20paesi%20L'educazione%20degli%20adulti%20in%20Finlandia.pdf>. (in Engl.)
9. Stareva, A. (2006). Theoretical and practical basics of adult education. (*Scientific and methodological journal. Pedagogical sciences*), 50 (37), 105–109 (in Ukr.)
10. Sahlberg, P., & Oldroyd, D. (2010). Pedagogy for economic competitiveness and sustainable development. (*European Journal of Education*), 45 (2), 280–299 (in Engl.)
11. *Main characteristics and trends of education development*. Retrieved from www.intelros.ru/14396-osnovnye-harakteristiki-i-tendencii-razvitiya-obrazovaniya-vzroslyh-v-usloviyah-globalizacii.html (in Russ.)

Abstract. MELESHKO Inna Viktorivna. Main constituents of non-formal adult education in Finland.

Introduction. History of Finnish non-formal or liberal adult education has its complex and multilevel nature and own way of development and recognition. Liberal education is the main driver of sustainable economic development as well as personal development at different stages of information age. It is provided in folk high schools, educational centers, education associations, institutes of physical training, education circles, preparatory courses and summer universities. The existence of non-formal adult education institutes proves that there is extensive demand for such approach in the sphere of adult education. Adults are actively engaged in non-formal learning opportunities for the future development of democracy to prevent social exclusion and encourage active citizenship.

Purpose. Reveal the constituents of Finnish non-formal adult education and the peculiarities of their interaction. Make analysis of functioning of non-formal adult education institutes. Define the basic principles of validation.

Results. Public institutions, private and public organizations have developed and are using methods and procedures for assessment and recognition academic achievements of adults received beyond the system of formal education. The validation has become a daily reality for Finnish adults. Non-formal adult education has significant political support from the Finnish government. The analysis of the Finnish experience on recognition the results of non-formal adult education and its positive ideas can be very valuable and helpful for introducing and improving the standards of certification and validation into Ukrainian educational environment. The main constituents of Finnish non-formal adult education as main factors of transformation, democratization, vanguard thinking and modernization are defined. Particularly promising is the study of teaching training in the sphere of adult education as one of the most significant factor of successful existence of non-formal adult education. The main advantage of the Finnish concept of non-formal adult education is awareness of social equality especially in status, rights, and learning opportunities of adult students.

Originality. Validation the results and achievements beyond the system of formal education proved to be the most significant factor and the main constituent in the system of non-formal adult education. The training of high-quality teachers is an equally important constituent of the non-formal adult education and plays a key role in improving the quality of adult education. Liberal adult education recognizes its own responsibility for both maintaining and improving the professional skills and knowledge as well as supporting better learning opportunities for adult students.

Conclusion. *Analysis of main components of non-formal adult education allowed us to make the following conclusions: Finnish non-formal adult education is an important component of lifelong learning and has great potential for development the society, state and personality; the institutes of non-formal adult education are the main components of the system of non-formal education and provide equal learning opportunities for the entire adult population; the Finnish experience of recognition the results of non-formal adult education proves that it is going to be an instrument for updating social and professional skills of the adult students; one more component and other key to Finnish educational success of non-formal adult education is intensive teacher training.*

Finnish non-formal adult education is the main driver of sustainable economic development as well as personal development at different stages of information age.

Key words: *main constituents; non-formal adult education; non-formal adult education institutes; validation; teaching training; lifelong learning; learning opportunities; Finland.*

Одержано редакцією 24.09.2017

Прийнято до публікації 31.09.2017

УДК 378 (438) (045)

МИХАЛЬЧУК Олена Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
вищої школи і освітнього менеджменту,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
Україна
e-mail: mikhalchyklena@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ В УНІВЕРСИТЕТАХ ТРЕТЬОГО ВІКУ ПОЛЬЩІ

Анотація. *Наголошено, що науковий інтерес нині становить досвід управління освітою дорослих різних країн світу, зокрема Республіки Польщі. Доведено, що для організації ефективного управління процесом навчання дорослих у Польщі застосовують традиційні та активні методи навчання. Увагу зосереджено на тому, що до найпопулярнішої форми навчальних занять в університетах третього віку належить лекція. Показано також, що андрагоги застосовують і активні методи навчання дорослих, а саме: аналіз аргументів «за» і «проти» (дебати), метаплан, «шість капелюшків», покер критерії, дискусія на бали, дерево ухвалення рішень, аналіз SWOT, інсценізація.*

Ключові слова: *освіта дорослих; університет третього віку; дорослі; андрагогіка; освітній процес; методи і форми навчання; управління; Республіка Польща.*

Постановка проблеми. Формування системи освіти впродовж життя стає характерною особливістю сучасного суспільства. З огляду на це залучення людей літнього віку до освітньої діяльності, що здатна допомогти сформувати життєві ролі, розвинути соціальну і професійну мобільність, повинно стати одним із стратегічних напрямів розвитку освітньої політики кожної країни. Університети третього віку, що засновані понад три десятиліття тому в Європі (уперше університет третього віку створено в м. Тулуза (Франція), 1973 р.), активізують роль людей літнього віку в суспільстві.